

Temat: W OREŻU SIŁA. WIELCY HETMANI RZECZYPOSPOLITEJ W XVII WIEKU

1. W 1587 roku, po śmierci Stefana Batorego władzę w RP objął Zygmunt III Waza. Był on dziedzicznym następcą tronu szwedzkiego. W 1592 roku połączył unią personalną Polskę i Szwecję. W 1599 r. szwedzki parlament zdetronizował Zygmunta III, ten zaś w odwecie przyłączył szwedzką Estonię do Rzeczypospolitej. Bezpośrednią przyczyną konfliktu polsko-szwedzkiego, który ciągnął się aż do drugiej połowy XVII, był fakt, że Zygmunt nadal tytułował się królem Szwecji. Zygmunt III uwikłał Rzeczpospolitą również w kilkunastoletnią wojnę z Rosją. W czasie jego rządów wybuchł też konflikt z Turcją. Wojny z tymi sąsiadami nękały Rzeczpospolitą także w czasach rządów dwóch synów Zygmunta, kolejno wybieranych przez szlachtę na tron – Władysława IV (panował 1632–1648) i Jana Kazimierza (1648–1668).
2. W 1600 r. wybuchła wojna Rzeczypospolitej ze Szwecją. Dowództwo w Inflantach powierzono Janowi Karolowi Chodkiewiczowi. W 1605 roku hetman stoczył bitwę z wojskami króla Szwecji pod Kircholmem. Odniósł on zwycięstwo. Pierwszy etap wojny o Inflanty zakończył się w 1611 r. po śmierci Karola IX. Walki wznowiono dopiero w 1617 r., gdy w Szwecji panował już Gustaw II Adolf. Drugi etap wojen w Inflantach nie był dla polsko-litewskiego państwa korzystny, gdyż zaangażowana w wojny z Rosją oraz Turcją Rzeczpospolita nie była w stanie skoncentrować na tym froncie odpowiednich sił. W 1622 r. w Mitawie został podpisany rozejm, na mocy którego Szwedzi przejmowali większość polskich Inflant po linię rzeki Dźwiny.
3. W 1621 roku Chodkiewicz zdecydował się na obronę twierdzy Chocimskiej, w której gromadził 55 tysięcy żołnierzy. Armia sułtana natomiast liczyła 100 tysięcy ludzi. Dzięki determinacji polskiego wodza RP udało się przetrwać oblężenie. Udało się zawrzeć pokój, dzięki któremu granica polsko-turecka się nie zmieniła.
4. W 1609 r. wojska Rzeczypospolitej pod wodzą króla Zygmunta III i hetmana polnego koronnego Stanisława Żółkiewskiego (1547–1620) obległy Smoleńsk, twierdzę, która blokowała drogę na Moskwę. Na początku 1610 r. roku Szujski wraz ze szwedzkimi sojusznikami przygotowywał odsiecz dla Smoleńska.
5. W kolejnych latach wojna przyniosła kapitulację polskiej załogi Kremla i wybór na cara Michała Romanowa. Dopiero w 1619 r. w Dywilinie udało się zawrzeć rozejm. Był on korzystny dla Rzeczypospolitej, gdyż poszerzała ona swe terytoria na wschodzie o ziemie smoleńską, siewierską i czernihowską
6. W 1627 roku rozegrała się bitwa morska pod Oliwą, która ograniczyła częściowo dostawy dla szwedzkich wojsk w Prusach. W 1629 roku Stanisław Koniecpolski odniósł zwycięstwo pod Trzcianą. W tym samym roku został zawarty rozejm w Starym Targu.
7. W 1672 r. wybuchła wojna Rzeczypospolitej z Turcją. Po krótkim oblężeniu skapitulowała twierdza w Kamieńcu Podolskim, a wojska turecko-tatarskie rozlały się po całym Podolu. Rzeczpospolita była zmuszona od zawarcia haniebnego traktatu w Buczaczu. Polska oddawała Turcji Podole i prawobrzeżną Ukrainę oraz zgadzała się płacić sułtanowi coroczny haracz, co oznaczało uznanie przez Rzeczpospolitą tureckiej zwierzchności. Na szczęście sejm rozejmu nie

zatwierdził i uchwalił podatki na wojsko. W 1673 r. w bitwie pod Chocimiem hetman Sobieski rozbił turecki korpus. To wielkie zwycięstwo zbiegło się w czasie ze śmiercią Michała Korybuta Wiśniowieckiego. W tej sytuacji szlachta wybrała na króla chocimskiego zwycięzcę (panował od 1674). Już jako król, Jan III kontynuował wojnę przeciwko Turkom. Po pewnym czasie zawarł nawet antyturecki sojusz z Habsburgami. W lecie 1683 r. roku turecka armia wielkiego wezyra Kara Mustafy obległa Wiedeń i Sobieski musiał ruszyć na odsiecz habsburskiej stolicy. Połączone pod dowództwem Jana III siły chrześcijańskie odniosły wspaniałe zwycięstwo nad Turkami.

Temat: OSTATNI KRÓL RZECZYPOSPOLITEJ I *FINIS POLONIAE*

1. Kryzys Rzeczypospolitej wyraźnie zarysował się w czasie panowania królów z dynastii Wettinów(1697–1763) – Augusta II Mocnego i Augusta III. Rzeczpospolita w początkach XVIII w. stała się już nie tylko terenem starć dyplomatycznych europejskich państw, jak to bywało w XVII stuleciu, zwłaszcza w czasach elekcji. Unia personalna z Saksonią, z której wywodzili się Wettinowie, wciągnęła Polskę w wielką wojnę północną (1700–1721). Konsekwencją tego był niszczący najazd szwedzki, czasowa detronizacja Augusta II i krótkie (1704–1709) panowanie Stanisława Leszczyńskiego, całkowicie uzależnionego od szwedzkiego monarchy. August II wrócił na tron – wbrew woli większości szlachty – dzięki wsparciu wojsk rosyjskich. Chaos trwający w czasie wolnych elekcji nie ustępował i po ich zakończeniu, ponieważ anarchię pogłębiało nagminne zrywanie sejmów zgodnie z praktyką liberum veto. W poważnym kryzysie znajdowała się też polska gospodarka.
2. W czasach saskich ukształtowały się dwa stronnictwa magnackie:
 - Potoccy - złota wolność szlachecka,
 - Czartoryscy wraz z Familią - potrzeba reform kraju i poparcia Rosji.
3. Stanisław August Poniatowski swój wybór na tron zawdzięczał poparciu Katarzyny II – przekupiła szlachtę oraz jej armii, która wkroczyła na wezwanie Czartoryskich. Nowy władca był dobrze wykształcony, kulturalny i pragnął reform. Wierzył, że uda mu się je wprowadzić przy pomocy carycy. Nie dostrzegał jednak tego, że silna wewnętrznie Polska nie była potrzebna Rosji.
4. Stanisław August Poniatowski utworzył m.in.: Szkołę rycerską (kształcenie przyszłych kadr oficerskich), pierwszy stały polski teatr, Komisje dobrego porządku (uporządkowanie finansów czy zabudowy większych miast).
5. Rosja niechętnie patrzyła na zmiany wprowadzane przez sejm konwokacyjny w 1764r., więc Katarzyna II postanowiła powstrzymać politykę polskiego króla i zaangażowała się w sprawę dysydentów w Rzeczypospolitej. Dzięki temu w latach 1767-1768 uchwalono prawa kardynalne gwarantujące niezmiennność polskiego ustroju (liberum veto, wolna elekcja itp.)
6. Mimo akceptacji praw kardynalnych szlachta zawiązała konfederację w Barze w 1768 roku skierowaną przeciwko Rosji i jej ingerencji w sprawy polskie oraz Stanisławowi Augustowi. Konfederacja broniła ustroju przed koniecznymi reformami, przeciwstawiała się przywróceniu praw politycznych szlachcie.
7. W 1772 roku państwa ościennie wykorzystały klęskę konfederacji jako pretekst do pierwszego rozbioru Rzeczypospolitej. Rozbiór został zatwierdzony rok później przez polski sejm.

Stronnictwo zgromadzone wokół króla próbowało wykorzystać sejm rozbiorowy do uchwalenia chociaż umiarkowanych reform. Udało się uchwalić: powołanie Rady Nieustającej, która stanowiła załączek nowożytnej władzy wykonawczej, reorganizacja wojska, powołanie Komisji Edukacji Narodowej.

8. W rezydencjach króla odbywały się słynne obiady czwartkowe, czyli spotkania elity intelektualnej Rzeczypospolitej. Uczestniczyli w nich m.in.: Adam Naruszewicz, Franciszek Zabłocki, Ignacy Krasicki, Stanisław Konarski i Hugo Kołłątaj.

9. Sejm rozpoczął obrady w październiku 1788 r. Do najgorliwszych obrońców starego systemu należeli hetmani Seweryn Rzewuski, Ksawery Branicki oraz generał artylerii Stanisław Szczęsny Potocki; stali oni na czele tzw. stronnictwa hetmańskiego. Po drugiej stronie barykady znalazło się stronnictwo patriotyczne, do którego należeli m.in. Ignacy Potocki, Hugo Kołłątaj, Julian Ursyn Niemcewicz, Stanisław Małachowski oraz król, który przyłączył się po rozpadzie tzw. stronnictwa dworskiego.

10. Ukoronowaniem obrad sejmowych było opracowanie i zatwierdzenie konstytucji. Stało się to 3 maja 1791 r.

11. W 1792 r. w Petersburgu naczelnicy stronnictwa hetmańskiego przy aprobacie carycy zawiązali konfederację, której celem było obalenie Konstytucji 3 maja. Konfederację zawiązano w Targowicy, aby udowodnić, że była to polska inicjatywa. Targowiczanie uznali postanowienia konstytucji za rewolucyjny spisek i oficjalnie zwrócili się o pomoc do Katarzyny II jako gwarantki praw ustroju Rzeczypospolitej. Wśród dowódców strony polskiej znaleźli się m.in.: Tadeusz Kościuszko i Józef Poniatowski, który wygrał bitwę pod Zieleńcami. Mimo, że rządy targowicy obaliły postanowienia Konstytucji 3 maja, Rosja i Prusy podpisały kolejny traktat rozbiorowy. Posłowie uczestniczący w ostatnim sejmie I RP w Grodnie wydali zgodę na zmiany terytorialne i zatwierdzili II rozbiór Polski.

12. Na wiosnę 1794 r. na ocalałych terenach Rzeczypospolitej zawiązało się sprzysiężenie działające we współpracy z emigrantami, którego celem było zorganizowanie powstania narodowego. Jego naczelnikiem miał być Tadeusz Kościuszko. W marcu 1794 r. na rynku krakowskim Kościuszko uroczyście odczytał akt powstania. Aby zachęcić chłopów do walki wydał w obozie wojskowym pod Połańcem tzw. "Uniwersał Połaniecki". W tym dokumencie znosił władzę sądową pana nad chłopami, nadawał im wolność osobistą i zmniejszał wymiar pańszczyzny.

13. 4 kwietnia Tadeusz Kościuszko odniósł zwycięstwo w bitwie pod Raclawicami (walka z Rosją), 6 czerwca pod Szczekocinami przegrał w walce z Prusami i Rosjanami. 10 października w bitwie pod Maciejowicami Kościuszko dostał się do niewoli, co równało się przegranej całego powstania.

14. W 1795 r. Austria, Rosja i Prusy dokonały III rozbioru Rzeczypospolitej. Niepodległa Polska przestała istnieć na 123 lata.